

Vážený pán predseda, vážené dámy a páni poslanci.

Štátny záverečný účet je dokument, v ktorom rezort financií prioritne informuje o dosiahnutom salde a dlhu verejnej správy v metodike ESA. Dokument tiež porovnáva hotovostné plnenie príjmov a výdavkov rozpočtu so schváleným štátnym rozpočtom a hodnotí dosiahnuté ciele, opatrenia rozpočtovej politiky.

Všetkým týmto jeho častiam sa NKÚ SR venuje vo svojom Stanovisku, ktoré máte k dispozícii. Preto sa nebudem venovať prezentácii jeho častí, ale vyjadrím náš postoj k trom dôležitým aspektom, ktoré podľa úradu majú vplyv na výsledky hospodárenia verejnej správy.

Ako som už uviedol, štátny záverečný účet je dokument o dosiahnutom salde a dlhu verejnej správy, ktoré sú výsledkom jej ročného hospodárenia. Ide o údaje, ktoré ministerstvo vykazuje Európskej komisii spravidla do 1. apríla bežného roku. Za rok 2022 dosiahol deficit verejnej správy hodnotu 2,23 mld. eur, čo predstavuje 2,04 % HDP. Dlh verejnej správy bol 63,38 mld., t.j. 57,8% HDP.

Informácie o salde a dlhu verejnej správy sú však dôležité nielen pre Európsku komisiu a pre porovnávanie výsledkov krajín Unie. Slúžia aj ďalším národným a medzinárodným inštitúciám, ktoré realizujú rôzne analýzy a hodnotenia verejnej správy jednotlivých členských krajín. V neposlednom rade slúžia aj politikom k obhajobe alebo ku kritike dosiahnutých výsledkov hospodárenia na celoštátnej či lokálnej úrovni. Aj preto je mimoriadne dôležité, aby štátny záverečný účet poskytoval pravdivé a najmä úplné informácie o ročnom hospodárení subjektov verejnej správy. V tejto súvislosti si dovoľujem upozorniť najmä na kritérium úplnosti údajov záverečného účtu.

Návrhy štátneho záverečného účtu, ktoré rezort financií dlhodobo predkladá na rokovanie parlamentu, sú na základe jarnej notifikácie Eurostatu. V tomto období však viaceré dôležité subjekty verejnej správy nemajú uzatvorené svoje ročné hospodárenie z rôznych dôvodov, napr. z dôvodu odkladu zverejnenia daňových povinností v podobe daňového priznania, z čoho môžu vyplynúť ďalšie transfery do alebo aj z verejných rozpočtov (daňové či odvodové príjmy, vratky z dôvodov preplatkov). Absentujú auditované účtovné závierky a ich jednotlivé súčasti, ktoré sú pre návrh záverečného účtu štátu dôležité. Dnes budete diskutovať o niektorých údajoch, ktoré jesenná notifikácia Eurostatu aktualizuje a prinesie v iných hodnotách.

A o týchto už parlament nediskutuje, nehodnotí ich. Z vyššie uvedeného dôvodu zastávame názor, že by bolo vhodnejšie, aby sa národný parlament venoval výsledkom hospodárenia až po jesenej notifikácii výsledkov hospodárenia Eurostatom. Súhrnná výročná správa SR, ktorá už tieto údaje obsahuje, by sa mala stať tým dokumentom, ku ktorému by sa mali vyjadrovať všetky relevantné inštitúcie štátu, vrátane parlamentu a k tomuto dokumentu by mal vypracovávať stanovisko aj NKÚ. Samozrejme, vyžaduje to diskusiu, zmenu legislatívy, ale som presvedčený o zmysluplnosti týchto krokov.

Druhou dôležitou súčasťou záverečného účtu je porovnávanie hotovostného plnenia príjmov a výdavkov štátneho rozpočtu s hodnotami schváleného rozpočtu. Tak v dokumente predloženom ministerstvom financií, ale aj v našom stanovisku sú k dispozícii údaje o hotovostnej úrovni dosiahnutých príjmov a výdavkov, ktoré sa porovnávajú s rozpočtom schváleným v decembri 2021, ale tiež s hodnotami štátneho rozpočtu, upravenými novelou zákona o štátnom rozpočte 2022. Napriek objektívnym ťažkostiam pri tvorbe rozpočtu 2022 a potrebe jeho úpravy, plánovanie rozpočtu a jeho riadenie považuje NKÚ za nedostatočne kvalitné a naše Stanovisko o tom prináša viacero dôkazov.

Kontrolný úrad pravidelne vo svojich stanoviskách upozorňuje na úlohu, ktorú hrajú rozpočtové opatrenia v rozpočtovej politike. Na jednej strane je to objektívny rozpočtový nástroj, ktorým organizácie reagujú na zmenenú situáciu či potreby, ale na druhej strane majú aj svoju negatívnu stránku, ak sa využívajú neúmerne. Už dlhodobejšie hodnota prijatých opatrení podstatným spôsobom mení štruktúru rozpočtu schváleného národnou radou a jeho cieľov. Poslanci parlamentu pri schvaľovaní rozpočtu vedú často až búrlivé diskusie o výške výdavku určeného na zabezpečenie cieľov konkrétnej verejnej politiky, ktoré však potom vláda bez ich vedomia rozpočtovým opatrením zmení. Prikladom môžu byť kapitálové výdavky,

schválené vo výške 4,1 mld., ktoré boli opatreniami znížené na 2,8 mld. eur. Je pravdepodobné, že budú viazané a použité v budúcom roku, ale či budú použité na tie isté modernizačné ciele ako bolo pôvodne plánované, je už otázka, na ktorú sa niekedy ťažko hľadá opoveď. Takúto prax považujeme za nesprávnu, ktorá deformuje rozpočtovú politiku, jej úlohu, nástroje i ciele a bolo by ju potrebné zmeniť.

Aj v minulom roku výdavkovú stránku rozpočtu výrazne zaťažili kompenzácie, ktoré slúžili na zmiernenie dopadov pandémie, energetickej krízy či inflácie. Len na energetickú krízu sa plánuje vynaložiť 9,3 % HDP, čo je jedna z najvyšších hodnôt v EÚ. Naše kontroly použitia kompenzačných prostriedkov ukazujú na problémy so včasnosťou poskytovaných zdrojov, ale aj na problém nedostatočnej diferenciacie pomoci pre rôzne subjekty. Najmä pri energetických kompenzáciách sa ako významné riziko javí nedostatočná pružnosť národného regulátora, ktorého činnosť by mala viesť k zmenám výšky kompenzácií v závislosti od podstatných zmien vo vývoji cien energetických komodít na trhu.

Tretou oblasťou, ktorá má dôležitý vplyv na hospodárenie verejnej správy, sú zdroje z EÚ. Záverečný účet dáva veľmi plastický obraz o tom, že dlhodobu nedokážeme európske zdroje aktívne využívať. Napriek niekoľkoročnej existencii štrukturálnych fondov, kde sa zásadným spôsobom nemenia podmienky získavania zdrojov z jednotlivých operačných programov, čerpanie je nedostatočné, nezrovnalosti tvoria stovky miliónov, o ktoré prichádza štátny rozpočet a dekomitmenty hrozia už aj pri súčasnom programe Slovensko.

Smutný obraz poskytujú aj informácie o využívaní zdrojov Plánu obnovy a odolnosti. Minulý rok bola výška rozpočtovanej pomoci 1,3 mld. Minuloročné čerpanie bolo na úrovni necelých 50 mil. eur, z ktorých ale rozhodujúca časť sú bežné výdavky. Takmer denné informácie, že ten či onen zámer na využitie týchto zdrojov sa nebude realizovať a hľadá sa náhradný, sú signálom pre to, aby sa problematike manažmentu Plánu venovala pozornosť na všetkých úrovniach verejnej správy. V opačnom prípade sa výrazne znižuje šanca obnoviť konkurencieschopnosť krajiny a jej odolnosť, čeliť dôležitým spoločensko-ekonomickým výzvam neustále rýchlejšie sa meniaceho sveta.

Vážené dámy a páni poslanci,

pripomienky, ktoré som uviedol, ako aj tie, ktoré sú obsahom Stanoviska, sú výsledkom dlhodobej skúsenosti kontrolného úradu s posudzovaním výsledkov hospodárenia verejnej správy a jej subjektov. Verím, že v krátkej budúcnosti bude dostatok času a priestoru sa im venovať a hľadať optimálnejšie riešenia, k čomu Vám a všetkým zodpovedným želim veľa odvahy a profesionalitu.